

LATVIJAS UNIVERSITĀTE
PEDAGOĢIJAS, PSIHOLOĢIJAS UN MĀKSLAS
FAKULTĀTE
PIEAUGUŠO PEDAGOĢIJAS IZGLĪTĪBAS CENTRS

**LOGOPĒDA UN ĢIMENES SADARBĪBA SKAŅU IZRUNAS
TRAUCĒJUMU MAZINĀŠANĀ PIECGADĪGIEM BĒRNIEM**

DIPLOMDARBS

Autors: **Gunita Apšukrapša**

Stud. Apl. ga13029

Darba vadītājs:

Mg.paed. Egija Laganovska

RĪGA

2015

ANOTĀCIJA

Darba autore: Gunita Apšukrapša

Darba tēma: LOGOPĒDA UN ĢIMENES SADARBĪBA SKAŅU IZRUNAS TRAUČĒJUMU MAZINĀŠANĀ PIECGADĪGIEM BĒRNIEM.

Darba veids: Diplomdarbs.

Studiju programma: Skolotājs – logopēds 204 CH.

Darba zinātniskais vadītājs: Mg. paed. E. Laganovska.

Darba apjoms: 38 lpp, ievads, 4 nodaļas, 1 nodaļa ar apakšnodaļām, empīriskā daļa, nobeigums, anotācija, literatūras saraksts, pielikumi.

Atslēgas vārdi: logopēds, ģimene, sadarbība, piecgadnieks.

Pētījuma mērķis: teorētiski un praktiski noskaidrot logopēda un ģimenes sadarbības iespējas skaņu izrunas traucējumu mazināšanā piecgadīgiem bērniem pirmsskolās.

Darba saturs:

1. piecgadnieka vecumposma raksturojums;
2. skaņu izrunas traucējumi;
3. sadarbība ar bērnu ģimeni pirmsskolā;
4. pētījums – par logopēdu un ģimenes sadarbības iespējām skaņu izrunas traucējumu mazināšana piecgadīgiem bērniem.

Pētījumu metodes:

1. pedagoģiskās un psiholoģiskās literatūras analīze;
2. logopēda, pedagogu un vecāku anketēšana;
3. logopēda, pedagogu un vecāku anketu atbilžu apkopošana un analīze.

Darba rezultāti: pētījumā tika analizēts pedagoģiskā un psiholoģiskā literatūra par logopēda un ģimenes sadarbības iespējām skaņu izrunas traucējumu mazināšanā piecgadīgiem bērniem pirmsskolās. Un ar anketu palīdzību tika apkopotī rezultāti, tika pētītas sadarbības formas, kuras logopēds un vecāki izmanto visbiežāk.

Darba izmantojamība: darbu var izmantot pedagoģijas, logopēdijas studenti, logopēdi un bērnu vecāki.

ANNOTATION

Author: Gunita Apšukrapša

Title: COLLABORATION OF SPEECH THERAPIST AND FAMILY TO REDUCE SOUND PRONUNCIATION DISORDERS FOR FIVE YEAR OLDS.

Type of Paper: Diploma paper.

Study Program: Teacher - sound therapist 204 CH.

Supervisor: Mg. paed. E. Laganovska.

Characterization of Paper: 38 pages, introduction, 4 chapters, 1 chapter with subchapters, practical part, conclusion, annotation, references, appendix.

Key words: speech therapist, family, collaboration, child.

Aim of the Research: practically and theoretically find out collaboration possibilities of speech therapist and family to reduce sound pronunciation disorder for five year olds in pre-school.

Content of Paper:

1. characterization of five year olds;
2. sound pronunciation disorders;
3. collaboration with child's family in pre-school;
4. research – about collaborations possibilities of speech therapist and family to reduce sound pronunciation disorders for five years olds.

Methods of Research:

1. analysis of pedagogical and psychological literature;
2. questionnaire of speech therapists, teachers and parents;
3. analysis of the results of questionnaire of speech therapists, teachers and parents;

Results of Paper: in research I carried out analysis of pedagogical and psychological literature on five year olds. Questionnaire helped to find out which forms of collaboration speech therapists and parents use the most.

Usability of Paper: this paper can be used by pedagogical students and speech therapists.

SATURS

IEVADS	5
1. PIECGADNIEKA VECUMPOSMA RAKSTUROJUMS	7
2. SKAŅU IZRUNAS TRAUCĒJUMI.....	10
2.1. Fonemātiskie traucējumi.....	12
2.2. Fonētiskie traucējumi.....	14
2.3. Fonētiski fonemātiskie traucējumi.....	15
3. SADARABĪBA AR BĒRNU ĢIMENI PIRMSSKOLĀ	17
4. PĒTĪJUMS PAR LOGOPĒDU UN ĢIMENES SADARBĪBAS IESPĒJĀM SKAŅU IZRUNAS TRAUCĒJUMU MAZINĀŠANĀ PIECGADĪGIEM BĒRNIEM	23
NOBEIGUMS	31
IZMANOTĀS LITERATŪRAS SARAKSTS	33
PIELIKUMI.....	35

IEVADS

Ģimene aizved bērnu uz pirmsskolas izglītības iestādi, lai tur viņš apgūtu vispārīzglītojošo programmu. Pirmsskolas pedagogi organizē dažādas nodarbības un rotaļu aktivitātes, kas palīdz veiksmīgāk sagatavoties skolai. Tātad pieaugušie ir atbildīgi, par bērna iegūto pieredzi, sasniegumiem un zināšanām, jo bērns savu dienas lielāko daļu pavada pieaugušo tuvumā.

Darba autore, strādājot ar bērniem pirmsskolas izglītības iestādē kā skolotāja, nodarbībās pamanīja, ka skaņu izruna piecgadniekiem nav pilnībā nostiprinājusies. Jo sarunājoties ar bērniem, saklausīja, ka bērnu runa ir neskaidra – dažas skaņas bērni nevar izrunāt vai aizstāja tās ar citām skaņām. Tas rada grūtības apgūt burtus, lasīšanas un rakstīšanas prasmi. Un vēlāk skolā apgūt vajadzīgo stundas vielu.

Saskatot šīs problēmas svarīgumu, darba autore, arī kā topošā logopēde, saredz nepieciešamību iegūt, papildus zināšanas par logopēdu un ģimenes sadarbību, lai veiksmīgāka būtu skaņu izrunas traucējumu mazināšana piecgadīgiem bērniem. Šīs tēmas izpēte palīdzēs veiksmīgāk uzsākt darbu kā logopēdei, un saprast, kā organizēt darbu ar bērnu, kuram ir skaņu izrunas traucējumi un viņa ģimeni.

Logopēds nevar būt visu laiku mājās pie bērna, un vecāki nevar būt visu laiku pirmsskolā pie bērna. Tādēļ autore uzskata, ka sadarbojoties šīm abām pusēm, bērna skaņu izruna uzlabosies. Ir nepieciešams noskaidrot, kādas šobrīd sadarbības formas izmanto pirmsskolā logopēds.

„Taču sadarbība ar vecākiem neaprobežojas ar informācijas iegūšanu. Tā jāturpina arī ikdienas darbā, lai skolēna attīstība noritētu visoptimālākajā variantā. Ja skolēnam ir tikai izrunas traucējums, kas izpaužas skaņu kropļošanā, tad logopēda kabinetā drīz vien šis bērns runās pareizi. Bet, izejot pa kabineta durvīm, mēle atrodas vecajā, ierastajā vietā. Te nevar rēķināties tikai ar bērna apzinīgumu, liels darbs jāiegulda audzinātājiem un galvenokārt vecākiem. Rotaļājoties, pastaigājoties un citādi kopā pavadot brīvo laiku, vecāki saskarsmē ar bērnu palīdzēs atcerēties apgūtās pareizas izrunas iemaņas. Lai vecākus iepazīstinātu ar darba paņēmieniem: rīko atklātās nodarbības, sniedz konsultācijas, izdara ierakstus skolēna dienasgrāmatās, dod ieskatu jaunākajos pētījumos un atziņās, izliek informatīvo materiālu speciālā stendā vecākiem. Tādējādi veidojas sadarbība, kas virzīta uz kopīgu mērķi – iespējami vispusīgāk attīstītu bērna personību” (Tūbele, 2002, 76. lpp.).

Lai šo iepriekš minēto viedokli noskaidrotu, autore ar anketu palīdzību un apkoptajiem rezultātiem pētījuma empīriskajā daļā iegūs logopēda un bērnu ģimenes sadarbības formas, kuras šobrīd tiek pielietotas pirmskolās.

Kā arī tas palīdzēs saprast, kā labāk sadarboties un kam vairāk jāpievērš uzmanība, lai mazinātu bērnam skaņu izrunas traucējumus.

Arī daudzi pedagogi D. Lieģeniece, R. Kaņepēja, I. Miltiņa, E. Černova, S. Tūbele raksta par pirmsskolas sadarbību ar ģimeni un logopēdu – cik tā ir svarīga bērnam un ko tā var dot viņu runas attīstībā (Lieģeniece, Kaņepēja, Miltiņa, Černova, 2003, Tūbele, 2012).

Pētījumu objekts: piecgadnieku skaņu izrunas traucējumu mazināšana.

Pētījumu priekšmets: logopēdu un ģimenes sadarbība skaņu izrunas traucējumu mazināšana piecgadīgiem bērniem.

Pētījumu mērķis: praktiski un teorētiski noskaidrot logopēda un ģimenes sadarbības iespējas skaņu izrunas traucējumu mazināšanā piecgadīgiem bērniem pirmskolās.

Pētījumu jautājumi: kādas ir ģimenes un logopēda sadarbības iespējas skaņu izrunas traucējumu mazināšanā piecgadniekiem?

Pētījumu uzdevumi:

1. iepazīties un analizēt pedagoģisko un psiholoģisko literatūru;
2. analizēt pedagoģisko un psiholoģisko literatūru par piecgadnieka raksturojumu;
3. noskaidrot, kādā veidā pirmskolas izglītības iestādē notiek logopēda un ģimenes sadarbība;
4. apkopot un novērtēt iegūtos pētījuma rezultātus.

Pētījumu metodes:

1. pedagoģiskās un psiholoģiskās literatūras analīze;
2. logopēda, pedagogu un vecāku anketēšana;
3. logopēda, pedagogu un vecāku anketu atbilžu apkopošana un analīze.

Pētījumu bāze: pirmskolas izglītības iestāde „X”, logopēds, pedagogi, piecgadīgi bērni un to ģimenes.

Pētījumu norises laiks: 2014/2015. mācību gads.

Darba apjoms: 38 lpp.

1. PIECGADNIEKA VECUMPOSMA RAKSTUROJUMS

Bērns pasaulē dzīvo ar savām zināšanām un iegūto pieredzi, kuras viņam palīdzējuši iegūt pieaugušie, ģimene, skolotāji, draugi un radnieki, ar kuriem šis bērns sastapies savās dzīves gaitās.

Lai bērns skaidri varētu izteikt savas emocijas, domas un izjūtas, viņam ir jāprot skaidri izteikt vārdus, jāprot loģiski veidot teikumus.

Katram bērnam noteiktā vecumposmā ir savs attīstības līmenis un skatījums uz lietām. Bērnam augot lielākam, pieaug arī viņa vajadzības un vēlmes.

Autore sīkāk pētīja un meklēja informāciju par to, kāds ir piecgadnieks. Kāda bērnam šajā vecumā ir tauste, redze, dzirde, uztvere, atmiņa, domāšana, uzmanība, emocijas, jūtas.

R. Kaņepēja min pedagoģes D. Lieģenieces viedokli, ka pirmsskolēna vārda krājums ir 500 līdz 2000 vārdu. Vecākajā pirmsskolas vecumā viņa valoda kļūst tekoša, daudziem bērniem tā ir radoša. Bērns izmanto valodu ne tikai savu darbību komentēšanai, bet arī pasaules atklāsmē un izpratnes veidošanā par pasauli. Bērns runu sāk izmantot arī savas darbības plānošanā un regulācijā (sākumā viņš komentē skaļi, vēlāk pāriet uz runu domās) (Kaņepēja, 2012).

„Piecu gadu vecumā par galveno mehānismu, kas nodrošina attīstību, kļūst atdarināšana. Tā ļauj bērnam apgūt sociālās lomas un attiecības” (Nikiforovs, 2014, 7. lpp.).

Pirmsskolā visos vecumposmos ir svarīga rotaļa un D. Lieģeniece uzsver I. Plotnieka pētījumu par to nozīmi bērnu attīstībā. Rotaļai ir liela nozīme bērna prāta darbības attīstīšanā. Viņam jābūt gatavam jebkurai negaidītai situācijai, kura tūlīt ir pareizi jāatrisina, viņam jāprot darboties ar trūkstošā priekšmeta aizvietotāju (Lieģeniece, 1999).

Darbs ar pirmsskolas vecuma bērnu prasa īpašu pieeju. Lai šis process noritētu veiksmīgi, pirmsskolas vecuma bērnam ir nepieciešami materiāli, ar kuriem darboties. Katram ir jāapzinās, ka bērns apkārtējo pasauli apgūst ar sajūtu un izjūtu palīdzību. Nav iedomājama piecus – sešus gadu vecu bērnu mācīšanās bez tēlotājdarbības materiāliem (zīmēšanas un aplikāciju papīri, otas un zīmuļi, flomāsteri un krītiņi, māls un plastilīns u.c.).

„Bērni neprot lasīt un rakstīt, bet var spēlēties ar burtiem un vingrināt roku rakstīšanai. Šī doma ne vienmēr rod atsaucību pieaugušo sabiedrībā. Pieaugušie vēlas

pēc iespējas ātrāk panākt bērna prasmi ātri un loģiski lasīt un arī rakstīt. Šīs prasmes nav iespējams tik vienkārši apgūt, jo pirmsskolas vecuma bērns ienāk pasaulē, kurā viņam ir ļoti daudz sveša, nepazīstama, neredzēta un brīnumaina. Brīnumaina un ļoti sarežģīta ir arī burtu un skaņu pasaule. Skaņu pasauli bērns apgūst pirmo – līdz ar brīdi, kad viņš sāk atdarināt skaņas, kas ir pirmās bērna rotaļas, un tad pamazām bērns apgūst prasmi runāt – līdz ar lietu un parādību pasauli, kas viņam ir apkārt. Gluži tāpat rotaļājoties bērnam jāapgūst arī burtu pasaule” (Kaņepēja, 2003, 11. lpp.).

„Domāšanas attīstība jau izpaužas tieši tad, kad bērns pakāpeniski pārstāj darboties ar priekšmetiem reāli uztveramajā situācijā, bet sāk domāt par priekšmetiem un darboties ar tiem rotaļu situācijā. Tādā veidā rotaļa sagatavo bērna domāšanu priekšmetu līmenī. Caur rotaļu bērns iepazīst tās personības īpašības, kas kļūst par pamatu viņa pašapziņas struktūrā” (Lieģeniece, 1999, 11. lpp.).

Bērna attīstības procesā un uztveres attīstībā svarīgas ir sajūtas, kas palīdz bērnam apgūt skaņu izrunu. Taustes sajūta ir visplašākā sajūta. D. Lieģeniece min, I. Elnebijas rakstīto, ka pieskāriens ir vitāli svarīgs visai cilvēka nervu sistēmai, jo impulsi izplatās pa smadzenēm, kas attīsta atkal citas sajūtas. Lai panāktu nervu sistēmas līdzsvaru, ko rada pieskāriens, viņa iesaka sniegt bērnam pastiprinātu ķermeņa kontaktu – nēsāt, apskaut, apmīļot, sarunāties ar bērniem, uzturēt acu kontaktu. Tas viss būtiski ietekmē bērna pašsajūtu. Taustes sajūtas attīstībai I. Elnebija piedāvā bērniem rotaļāties ar tādiem materiāliem, kas to attīsta: ar ūdeni, mālu, smiltīm, zīmēt ar pirkstiem, līmēt, aptaustīt dažādas formas priekšmetus.

Arī redzes attīstība ir sarežģīts process. Piecu gadu vecumā acs ir attīstījusies pilnībā, un bērns spēj savienot redzes iespaidus no abām acīm vienā kopīgā attēlā.

Vēl viena būtiska sajūta ir dzirdes sajūta. Šī ir būtiska sajūta bērnam, lai skaidri saklausītu skaņu un veidotos laba runa. I. Elnebija uzsver, ka piecu gadu vecumā bērnam būtu jāvar izpildīt trīs secīgas darbības, jāprot atcerēties un atkārtot vienkāršus, īsus teikumus, kuros ir četri līdz seši vārdi.

Uztverei ir jābūt pietiekami precīzai. Bērnam jāprot orientēties laikā un telpas attiecībās. Jāprot savas spējas lietderīgi izmantot gan praktiskajā, gan radošajā darbībā. Uztveres attīstība ir viens no būtiskākajiem intelektuālās attīstības rādītājiem.

Atmiņas attīstība ir spēja iegaumēt, saglabāt un vajadzīgajā brīdī atjaunot agrāk gūtos iespaidus. Pirmsskolas vecumā visintensīvāk attīstās tēlainā atmiņa. Tai ir liela nozīme bērna intelektuālajā attīstībā. Pirmsskolas vecuma beigās bērns apgūst savas atmiņas vadīšanas sākotnējās formas. D. Lieģeniece piemin Z. Istomina, pētījumu, kurā

ir pierādījusi, ka pirmsskolas vecuma beigu posmā ļoti liela nozīme ir iegaumēšanas ievirzei un ka tīšā iegaumēšana vienmēr ir produktīva. Tīšās atmiņas apjomu, precizitāti un ilgumu būtiski ietekmē motīvi, kas rosina piepūli. Līdzās atmiņai mūsu dvēseles dzīves svarīga īpašība ir uzmanība (Lieģeniece, 1999).

„Piecu gadu vecumā svarīgi bērniem mācīt tīšuprāt pievērst uzmanību lietām un darbībām, kurām nepieciešama koncentrēšanās. Tā veidojas prasme pakļaut savu uzmanību pedagoga prasībām, kas ir sākotnējā forma bērna spējām regulēt savu psihisko darbību. Tomēr tīšā uzmanība nav organisma nobriešanas produkts, bet veidojas tikai, bērnam esot kontaktā ar pieaugušo. Bērna uzmanība veidojas aktīvā darbībā” (Lieģeniece, 1999, 17. lpp.).

„Bērniem šajā vecumā dažreiz ir grūtības palīgteikumu veidošanā. Teikuma gramatiskajā uzbūvē tiek ievērotas likumības. Bērns apgūst lietvārdu un darbības vārdu locīšanu, arī apvidus runai atbilstošās nepareizās formas – „es ir”, „viš ies”, „Man nav nazis” u.tml. Šai ziņā nav vainojami bērni, bet gan pieaugušie, kuri neseko līdzī savai runai. Darbības vārdos dažkārt arī gadās kļūdas skaņu mijā. Bērns apgūst īpašības vārdu un lietvārdu saskaņošanu visos locījumos un lieto prievārdus visās nozīmēs” (Hadaņonoka, 1999, 27. lpp.).

Pirmsskolā caur rotaļu bērns apgūst daudzas lietas. Tur vide ir iekārtota atbilstoši vecumposmam un viņu īpatnībām. Atbilstoši iekārtota vide palīdz bērnam apgūt daudzas lietas. Pieaugušie ir bērnu paraugs no kā bērni mācās un veidojas par personībām. Bērniem ir svarīgi attīstīt visas sajūtas, kas palīdz apgūt skaņu pasauli un pēc tam burtu pasauli, lasīšanai un rakstīšanai. Cik pareizi runās pieaugušie tik pareizi runās paši bērni, jo viņi uzaug pieaugušo vidū, kuri vada viņus lielajā dzīvē.

Nākamajā nodaļā darba autore vēlas noskaidrot, pedagogu un psihologu viedokļus par skaņu izrunas traucējumiem un logopēdu darbību to mazināšanā.

2. SKAŅU IZRUNAS TRAUCĒJUMI

Pirmsskolas izglītības iestādē bērns, nonākot grupiņā, iepazīstas ar grupas skolotāju un skolotāju palīdzi, ar kurām pavada lielāko dienas daļu. Ikdienā viņas rūpējas par to, lai katrs bērns saņemtu sev visu nepieciešamo attiecīgajā vecumposmā: sagādā atbilstošu un interesantu mācību vidi, gādā, lai bērns un viņu vecāki justos droši.

Strādājot ikdienā ar bērniem grupā kā audzinātāja, autore ievēroja, ka lielākā daļa grupas bērnu nevar pareizi izrunāt vārda visas skaņas. Bērns vēlas izteikties, vai kaut ko palūgt, bet viņu ne vienmēr saprot citi bērni un pieaugušie. Ir vecāki, kas par to satraucas jau no pirmās dienas, kad to sākuši pamanīt. Vecāki jautā pēc palīdzības un interesējas, kas būtu jādara. Bet bieži vien pie sarunām arī viss apstājas. Pirmsskolas izglītības iestādē ir skolotājs – logopēds, kas var palīdzēt bērniem mazināt radušās runas problēmas.

Logopēds pārbaudot katru bērnu, var pateikt, kāds traucējums viņam ir un cik attīstīta runa un valoda šobrīd ir viņu vecumā. Nosakot šo traucējumu un izrunājot ar grupas skolotājām, kā arī informējot bērnu ģimeni, darbs pie bērnu skaņu izrunas traucējuma mazināšanas jāšāk ir nekavējoties, lai tas nenostiprinās nepareizi un nekļūst par bērnu ieradumu. Bet, ja tā nav logopēdiskā pirmsskolas izglītības iestāde, tad parastajā pirmsskolas izglītības iestādē, logopēdus nodrošināt visiem vecuma bērniem ir grūti. Tādās iestādēs priekšroka ir piecus līdz sešus gadus veciem bērniem, kuriem nākamajā mācību gadā jāiet uz skolu. Tad jāpaspēj novērst bērnam radušās runas un valodas problēmas, lai, uzsākot skolas gaitas, viņš varētu veiksmīgāk apgūt stundas vielu.

Logopēds ikdienā cenšas sadarboties ar bērnu grupas audzinātājām, lai ieteiktu, kā veiksmīgāk varētu notikt bērnu attīstība. Savukārt audzinātājas, šos ieteikumus ņemot vērā, organizē savas ikdienas nodarbības. Tāpat logopēds par bērna runas problēmām informē ģimeni un cenšas viņus mudināt palīdzēt saviem bērniem, ja ar bērnu darbojas visas iesaistītās puses, un visiem ir viens mērķis, tad bērnam ātrāk ir skaidrs situācijas svarīgums. Viņam ir vieglāk izprast, kas, kā un kāpēc ir jādara.

Autore saskatīja, ka ir svarīgi, logopēdam izglītot bērnu ģimeni. Pedagoģiem un logopēdam ir svarīgi sadarboties ar vecākiem.

Kļūst skaidrs, cik svarīga ir ģimenes izglītošana, lai izvairītos no daudzām kļūdām. Tomēr, lai arī kāda pedagoģiskā literatūra nebūtu iepazīta, lai arī kādi nebūtu speciālistu padomi, neviens nevar aizstāt vecāku personīgo domu, attieksmi un vērtīgo

skatienu. Psihologijā uzsvērts, ka labu vecāku kategorijai nepieder ne vecāki ar augstu pašpārliecinātību, ne vecāki, kas pārāk raizējas, jo šādās ģimenēs bērniem netiek nodrošināti labvēlīgi audzināšanas apstākļi. Jebkuru cilvēku darbību parasti vērtē no kaut kāda optimuma – ideāla vai normas viedokļa. Par labiem vecākiem mēs kļūstam tikai mācoties. Galvenais nosacījums, audzinot bērnu, ir mīlestība un neatkarība. Tāpēc vecāku pirmais un galvenais uzdevums ir radīt bērnam pārliecību, ka viņu mīl, par viņu rūpējas. Lai to panāktu, jādara sava bērna labā viss, ko uzskatāt par vajadzīgu un iespējamu, un vienmēr jācenšas uzturēt un saglabāt kontaktu ar viņu. Ciešs, pastāvīgs psiholoģiskais kontakts ar bērnu ir universāla audzināšanas prasība, kuru ieteicams ievērot visiem vecākiem jebkurā bērna vecumā. Tieši šis kontakts dod iespēju bērnam izjust un apzināties vecāku mīlestību, rūpes un godīgumu (Pagraba, 2006).

Dažādi skaņu izrunas traucējumi autorei ikdienā darbā ar bērniem pirmsskolā ir sastopami visbiežāk. Tie bērniem rada grūtības kontaktēties un iegūt labu attīstību pirmsskolā, lai viņi justos labi starp saviem vienaudžiem, kuriem izrunas problēmu nav.

Psiholoģe G. Svence par bērnu runu uzskata šādi – runu bērni apgūst ātri, īpaši pēc tam, kad ir jau izrunāti pirmie vārdi. Mazā runa attīstās no pašiem primitīvākajiem izteicieniem līdz prasmei apzināti izteikt savu domu (Svence, 1999).

Ja bērniem runa attīstās ātri, tad arī rodas dažādas problēmas un grūtības viņus saprast. Tas, kāpēc bērnu bieži nesaprot, ir dažādi iemesli. Kā arī no bērnu ģimenēm ir dzirdēti atšķirīgi un dažādi viedokļi. Nepamana, ka bērnam jau ir radies ieradums runāt nepareizi un viņu neviens pareizi neizlabo. Logopēdam ir grūtāk iemācīt runāt pareizi, ja bērns nepareizi ir pieradis runāt.

Montesori pedagoģe Z. Cīrule un logopēde N. Cīrule raksta, vecāki vēlas, lai viņa mazais ģipars izaugtu par veiksmīgu un pilnvērtīgu sabiedrības locekli, lai tas apzinātos savas spējas, varētu pilnvērtīgi apgūt nepieciešamās zināšanas un būtu pacietīgs sava izvirzītā mērķa sasniegšanā neatkarīgi no tā, kādu dzīves jomu vai profesiju izvēlētos. Logopēdu, pedagogu, skolotāju un vecāku uzdevums ir attīstīt bērna runas spējas un valodas lietošanas prasmes atbilstīgi bērna individuālajām spējām un attīstības līmenim, kā arī mazināt runas un valodas traucējumus. Logopēda sadarbība ar vecākiem ir viens no svarīgākajiem korekcijas darba komponentiem. Šādi sadarbojoties, varēs sasniegt mērķi – bērna runa būs saprotama, bērns spēs atbilstīgi un pareizi pielietot savas valodas un runas prasmes komunikācijā ar citiem, viņš būs guvis nepieciešamās iemaņas un interesi apgūt rakstītprasmi, un lasīt prasmi kā papildu komunikācijas veidu un pasaules izzināšanas iespēju (Cīrule. 2013).

I.Miltiņa piemin savā grāmatā piemin A. Vindeču (Rēzeknes 5. logopēdiskā bērnudārza metodiķe), kura raksta, ka ikdienas praksē sastopami daudzi bērni ar nopietniem runas traucējumiem, kuriem nepieciešams rūpīgs korekcijas darbs. Uzmanība tiek pievērsta skaņu pareizrunas veidošanai un lasīt mācīšanas sākumam. Valodas skaņu diferencēšanā svarīga ir fonemātiskās uztveres attīstība. Tās aktivizēšanas darbā piedalās ne tikai logopēds, bet arī pedagogi un vecāki visā pirmsskolas posmā (Miltiņa, 2008, 37. lpp.).

Viens no logopēda sadarbības mērķiem ar ģimeni ir, lai panāktu, ka arī mājās tiktu izpildīti dažādi vingrinājumi, kas uzlabotu bērna skaņu izrunas traucējumu. Ir vairāki vienkārši vingrinājumi, kuri ir izpildāmi arī mājās pie spoguļa un vienkārši bērnam atrodoties sev brīvā, ērtā vietā. Tie ir elpošanas, pūšanas vingrinājumi un visas mutes muskulatūras vingrinājumi. Pirmo reizi logopēds precīzi parāda, kā tos jāizpilda, iedrošinot ģimeni un pastāstot sīkāk, kas jāievēro šo vingrinājumu laikā.

Skaņu izrunas traucējumus iedala trīs lielās grupās. Fonemātiskie traucējumi, fonētiskie traucējumi, fonētiski fonemātiskie traucējumi. Tos sīkāk autore apskatīs nākamajās apakšnodaļās.

2.1. Fonemātiskie traucējumi

Lai bērns sāktu mācīties lasīt vai rakstīt, pedagogiem jāpievērš bērna uzmanība, nepiespiestā veidā, to ieinteresējot. Viss process sākas ar skaņu saklausīšanu, atpazīšanu un nosaukšanu. Ir jāievēro ļoti daudz precizitātes gan skaņu nosaukšanā, gan tajā, kā bērnam to interesanti pasniegt un ieinteresēt. Pirmsskolā viss notiek rotaļu veidā. Kā jau iepriekš autore darbā minēja, ka bērni ir dažādi un to uztveršanas spējas ir dažādas, tādēļ, kad tiek apgūts jauns burts un skaņa, pedagogam, logopēdam mācību procesā jācenšas iesaistīt visas sajūtas un maņas.

„Logopēdijas terminu skaidrojošā vārdnīcā fonemātiskie traucējumi ir izskaidroti šādi [sk. fonēma + traucējumi] – balsīgo, nebalsīgo līdzskaņu (p-b, t-d u.c.), ķ-č, ģ-dž, garo īso patskaņu (a ā u.c.) izlaidumi, jaukšana vai aizstāšana rakstrunā un\vai lasīšanā” (Lūse, Miltiņa, Tūbele, 2012. 102. lpp.).

Pirmais par lasīšanas un rakstīšanas traucējumiem rakstīja A. Kusmauls 1877. gadā. 19. gadsimta beigās un 20. gadsimta sākuma literatūrā bija izplatīts uzskats, ka šie traucējumi piemīt tikai bērniem ar garīgās attīstības traucējumiem, tomēr V. Morgans 1896. gadā aprakstīja lasīšanas un rakstīšanas traucējumiem 14 gadus vecam

zēnam ar normālu intelektu. Tātad var secināt, ka tajā laikā par šo jautājumu valdīja divi pretēji uzskati. 20. gadsimta 30. gados lasīšanas un rakstīšanas traucējumus sāka pētīt psiholoģi, pedagogi, korekcijas pedagogijas pārstāvji. M. Hvatcevs rakstrunas traucējumus saistīja ar skaņu izrunas traucējumiem. Vēlākajos darbos M. Hvatcevs šos traucējumus aplūko diferencētāk, ņemot vērā lasīšanas un rakstīšanas procesa sarežģīto struktūru, un izdala dažādas disleksijas (lasīšanas traucējumu) un disgrāfijas (rakstīšanas traucējumu) formas, un daudzas no tām vēl šodien tiek vērtētas kā pietiekami pamatotas (Tūbele, Lūse, 2012. 17. lpp.).

Attīstot fonemātisko uztveri, bērns tiek sagatavots iepazīstināšanai ar skaņu grafisko (burtu) modeli. Lasītmācīšanas sākumposmā bērnu ieinteresēšanai piedāvā „Burtu spēles”, kurās iesaista bērna piecas maņas. Katram cilvēkam kāda maņa ir dominējošā, tādēļ cilvēkus iedala – *vizuālos* (dominē redzes uztvere), *audiālos* (dominē dzirdes uztvere), *kinestētiskos* (dominē tauste, oža, garša). Tātad, lai bērns saprastu vienu domu, tā jāpasaka trīs veidos. Attīstot fonemātisko uztveri, dominējošais orgāns ir dzirde. Bērnam piedāvā attēlus, kuru nosaukumos vārdi sākas ar patskani (uzliek sarkanu ziediņu), ar līdzskani (uzliek zilu ziediņu), aizklāj attēlus, kuru attēlos nav dotās skaņas (Miltiņa, 2008, 38. lpp.).

„Bērniem ar lasīšanas un rakstīšanas traucējumiem noteikti ir nepieciešama speciālista palīdzība. Fonemātisko dzirdi sāk pārbaudīt vēlāk, jo tā pilnīgi izveidojas trīs līdz sešu gadu vecumā. Pārbaudei izmanto speciālus paņēmienus” (Hadaņonoka, 1999, 37. lpp.).

Jo ātrāk, jo labāk bērniem jāsāk palīdzēt novērst lasīšanas un rakstīšanas traucējumus. Ja ģimenes palīdzību meklētu jau pirmsskolā, tad rakstīšanas un lasīšanas kļūdas skolā būs mazāk. Pirmsskolā bērniem jāapgūst ļoti plašs zināšanu klāsts. Ja netiek sniegta palīdzība bērniem ar skaņas izrunas traucējumiem, tad var sākties problēmas. Skolas gados, pat pēc skolas beigšanas, traucējums saglabājas. Palīdzība nepieciešama ikvienam bērnam ar skaņas izrunas traucējumiem. Ir grūti paredzēt, ko bērns darīs, kad būs pieaudzis. Ir profesijas, kur nav pieļaujamas, ka valoda ir neskaidra un nepareiza (Hadaņonoka, Hadaņonoka, Staļģe, Merirande, 2002).

Nākamajā apakšnodaļā autore apskatīt vēl vienu svarīgu traucējumu – tie ir fonētiskie traucējumi.

2.2. Fonētiskie traucējumi

Autore savā darba pieredzē novērojusi, ka vecākiem saviem bērniem ir grūti saklausīt skaņu nepareizo izrunu, jo viņi ir tik ļoti pieraduši pie tā, kā bērns runā, ka bieži kļūdas nelabo. Savukārt logopēdi izmanto speciālus vingrinājumus, kas palīdz noteikt skaņu izrunas traucējumus.

Katram bērnam skaņu izrunas traucējumi ir atšķirīga, jo citi neprot vienu skaņu izrunāt, bet citi bērni vairākas. Jo vairāk skaņu bērns nevar izrunāt, jo grūtāk viņu saprast. Ar īpašiem vingrinājumiem katru skaņu izrunu var uzlabot.

„Logopēdijas terminu skaidrojošā vārdnīcā fonētiskie traucējumi ir izskaidrots šādi [sk. fonēma + traucējumi] – skaņu, zilbju izlaidumi, kropļojumi mutvārdos” (Lūse, Miltiņa, Tūbele, 2012, 103. lpp.).

Latviešu valodā skaņu klasifikācija ir šāda:

12 patskaņi – A, E, Ē, I, U, O,

Ā, Ē, Ē, Ī, Ū, O.

10 divskaņi – AI, AU, EI, EU, OI, OU, IU, UI, IE, EI.

26 līdzskaņi – P, F, B, V, M, K, Ģ, Ļ, Ņ, J, T, S, C, Š, Č, D, Z, DZ, Ž, DŽ, N, R, L, K, G, (X), H

Logopēdijā fonemātisko traucējumu apzīmējumi ir šādi:

SIGMATISMI – svelpeņi S Z, šņāceņi Š Ž, afrikāti C, DZ, Č, DŽ kropļota izruna.

Parasigmatismi – šo skaņu aizstāšana.

ROTACISMS – skaņu R kropļošana izruna, pararotacisms, R skaņu aizstāšana.

LABDACISMS – skaņu L, Ļ kropļota izruna, parakapacisms – šo skaņu aizstāšana.

KAPACISMS – skaņu KĶ kropļota izruna, parakapacisms – šo skaņu aizstāšana.

GAMMACISMS – skaņu G, Ģ kropļota izruna, paragammacisms – šo skaņu aizstāšana.

HITICISMS – skaņu H kropļota izruna, parahiticisms – skaņu aizstāšana.

JOTACISMS – skaņu J kropļota izruna, parajotacisms – šīs skaņu aizstāšana.

Ir vairāki vienkārši vingrinājumi, kurus var izpildīt arī bez logopēda klātbūtnes. Jāiegādājas mazs spogulītis, lai bērns redz savu muti. Vingrinājumi ar spoguļi palīdz bērniem izkopt skaidru un raitu valodu. Bērns var sēdēt krēslā vai arī uz grīdas ar segumu. Jāveic arī dažādi elpošanas vingrinājumi uz grīdas, bet guļus. Bieži vien pēc

vingrinājumiem skaņu izrunas traucējumi izzūd (Hadaņonoka, Hadaņonoka, Staļģe, Merirande, 2002).

Skaņu izrunas traucējumi ir dažādi – skaņu neizrunāšana, līdzīgi skanošo skaņu jaukšana, dažādi skanošo skaņu jaukšana vai aizstāšana, skaņu kropļošana.

„Bieži skaņu izruna ir traucēta tikai tāpēc, ka gaiss neplūst pa mēles vidu uz āru, bet tiek aizsprostota ar mēles galu un virzās uz augšu līdz aukslējām, radot šņācošu skaņu” (Hadaņonoka, Hadaņonoka, Staļģe, Merirande, 2002, 40. Lpp.).

Nākamajā apakšnodaļā darba autore apskatīs par fonētiski fonemātiskiem traucējumiem.

2.3. Fonētiski fonemātiskie traucējumi

Bērniem, kuriem ir skaņu izrunas traucējumi, ir jāiegulda lielāks un apjomīgāks darbs. Jānoskaidro, kā šie runas traucējumi radušies un kāds ir iemesls tam, ka bērns nespēj pareizi izteikties vai pareizi rakstīt. Ja nepieciešams, jāiesaista vairāki speciālisti – otorinolaringologs (dzirdes speciālists), psihologs, sociālais pedagogs, kas papildus logopēda ikdienas darbam, bērnam var palīdzēt mazināt skaņu izrunas traucējumu. Jāpieraksta bērna attīstība pa posmiem, lai konstatētu, cik ātri vai lēni notiek šī attīstība. Jābūt pacietīgiem un ļoti neatlaidīgiem, lai sasniegtu pirmos rezultātus. Jāprieņemas par jebkuru uzlabojumu, ko panācis bērns.

„Logopēdijas terminu skaidrojošā vārdnīcā fonētiski fonemātiskie traucējumi ir izskaidroti šādi, [sk. fonēma + fonemātiskie traucējumi] – skaņu izlaidumi, jaukšana, aizstāšana gan mutvārdos, gan rakstos vai lasīšanā” (Lūse, Miltiņa, Tūbele, 2012, 103. lpp.).

Bērna runu grūti ir saprast, ja viņš nespēj izrunāt vārdā visas skaņas. Katram bērnam nepareizā skaņu izruna ir atšķirīga.

Bērniem, kuriem ir runas traucējumi, jāapmeklē logopēda nodarbības, jo logopēds ir speciālists, kurš organizē dažādus uzdevumus, vingrinājumus, ar kuru palīdzību var novērst radušos traucējumu.

Lai saprastu, kā palīdzēt bērnam, jāzina, kāds ir bērns, logopēds pirms sāk pārbaudīt bērna valodas traucējumu, tiek apskatīta bērna problēma divos aspektos – bērnu veselība un viņu psihiskais stāvoklis un emocionālais stāvoklis pirmsskolā. Ir ļoti svarīgi pieaugušajiem uz bērnu izrunas kļūdām aizrādīt ar izteiktu smalkjūtīgumu. No tā lielā mērā ir atkarīga bērna panākumi pirmās valodas apguvei. Tātad tas, kā bērns runā,

sazinās ar citiem, spēj adaptēties un integrēties, ir atkarīgs no pieaugušo attieksmes pret bērnu, no laikus pamanītiem valodas attīstības traucējumiem (Hadaņonoka, Hadaņonoka, Staļģe, Merirande, 2002).

Pirmsskolā visbiežāk satopami trīs skaņu izrunas traucējumi. Fonētiskie traucējumi, fonemātiskie traucējumi un fonētiski fonemātiskie traucējumi.

3. SADARABĪBA AR BĒRNU ĢIMENI PIRMSSKOLĀ

Ģimene ir bērnu pirmie uzticamie cilvēki, un tā ir atbildīga par viņu tālāko dzīvi. Bērnam augot lielākam, aug viņa pašapziņa, veidojas pieredze un pašam savs izpausmes veids pret dažādām lietām. Bērns pārņem savas ģimenes tradīcijas un dažādus viedokļus un uzskatus par lietām. Ja kāds no ģimenes – tēvs vai māte – ir saslimis ar kādu iedzimtu slimību, tad bieži šī slimība iedzimst arī bērņā.

Pirmsskolas darbā svarīgi audzinātājam un logopēdam ar ģimeni sadarboties, lai veiksmīgāk notiktu bērnu izglītošana un to var darīt dažādos veidos.

Sadarbību ar bērnu ģimeni sekmē lekcijas un referāti vecāku sapulcēs, kā arī individuālas pārrunas, pieredzes apmaiņa, vecāku piedalīšanās nodarbībās pirmsskolā, foto vitrīnas, kas atspoguļo bērnu prasmes (Kaplāne, 1979).

„Bērnu attīstība un progress ir atkarīgs no tā, kādā ģimenē viņi aug – pie „rūpīgajām” mātēm, kas bērnus ir gribējušas un ir spējušas tiem radīt atmosfēru, kurā mazuļi jūtas mīlēti un vajadzīgi, vai pie „vienaldzīgām” mātēm, kas savus bērnus apzināti vai neapzināti atstumj un nav spējušas radīt tiem atmosfēru, kurā viņi justos mīlēti un vajadzīgi. Tas pats, protams, attiecas uz tēviem. Tas, savukārt, iespaido vecāku izturēšanos pret bērnu. Tieši vecāku attieksme var vērst šīs iedzimtās rakstura iezīmes pozitīvā vai negatīvā virzienā. Jo „grūtāks” bērns, jo vairāk viņam nepieciešama emocionālā darbība un pozitīvu jūtu parādīšana no vecāku puses” (Lieģeniece, Krāmera, Nigulis, 1998, 12. lpp.).

Ļoti daudzās ģimenēs bērni jau no pusotra gadu vecuma sāk apmeklēt pirmsskolas iestādi, jo mātei vai tēvam ir jāatgriežas darbā. Bērniem kuriem ir, nepareizs skaņu izrunas traucējumi pirmsskolā, apmeklē logopēdiskās nodarbības.

Līdz tam brīdim, kad bērns nonāk pirmsskolas iestādē, savu dienas lielāko daļu viņš pavadīja savā ģimenē, kopā ar saviem mīļajiem. Par bērnu atbildīga bija ģimene. Tā arī zina, kā bērns dienu ir pavadījis, bet, kad bērns sāk apmeklēt pirmsskolas iestādi, visas bērna dienas gaitas ģimene nezina. Tāpēc ģimene ir spiesta sadarboties, lai noskaidrotu, kā bērnam pa dienu klājies. Bērns dienas lielāko daļu pavada pirmsskolā, kur par viņu atbildīgi pedagogi un citi pirmsskolas iestādes darbinieki.

„Bērns aug, un līdz ar viņu aug vajadzības pēc jauniem iespaidiem un saskarsmes jeb emocionāla kontakta. Bērna galvenā persona ir pieaugušais, ar kuru kopā tiek pavadīta dienas lielākā daļa. Pieaugušais ir kā atdarināšanas etalons. Saskarsmē ar pieaugušo bērns socializējas un attīstās viņa ES apziņa” (Grīnvalde, 2010, 5. lpp.).

Pirmsskolas logopēdi ne tikai uzlabo bērnu runu, bet saskaras ar bērnu ģimenēm, kur katra atšķiras ar audzināšanas metodēm, paņēmieniem un uzskatiem par to. Tādēļ tālāk autorei darbā ir svarīgi apskatīt, kādas ir ģimenes un kā to uzskati un audzināšanas veids atspoguļojas uz bērnu pašvērtējumu.

Ģimene ir kopiena, kurā cilvēks ir līdz ar savu piedzimšanu. Ģimenē sāk veidoties un attīstīties bērna iekšēja garīgā pasaule un sociālās uzvedības formas. Ģimene kā sabiedrības pamatsūniņa un primārais socializācijas aģents ir unikāla sociāla grupa. Tā ir mazskaitlīga un tās locekļi kontaktējas no dienas dienā, ir relatīvi noslēgta, daudzfunkcionālā un normatīvā sabiedrībā visvairāk kontrolēta grupa (Omārova, 2001).

Zemu pašvērtējumu var radīt vecāku tieksme, nostādot bērnu pakļautā, atkarīgā stāvoklī. Cilvēku dzīve var izveidoties ļoti sarežģīta, un bieži par cilvēku radīsies šāds vērtējums: nav pašpaļāvības, personīgu spriedumu. Šāda situācija biežāk raksturīga neveiksmīgām ģimenēm.

Vidējs pašnovērtējums raksturīgs bērniem, kuru vecāki ieņēmuši aizbildniecisku un iecietīgu pozīciju, tai pašā laikā bērnu patstāvības izpausmes izraisa vecākos satraukumu. Šīs grupas bērni vairāk orientēti un citu cilvēku vērtējumu pret sevi nekā bērni ar augstu pašnovērtējumu.

Augsts pašnovērtējums parasti ir bērniem no ģimenēm, kur valda savstarpēja uzticēšanās un saliedētība. Bērna acīs vecāki ir veiksminieki visās lietās, un viņš seko to uzvedības paraugiem: ir neatkarīgs, komunikabls, pārliecināts par panākumiem. Nozīmīga šo bērnu īpašība ir tā, ka viņi ir mazāk aizņemti ar savām iekšējām problēmām, viņi nekautrējas, un tieši viņi atklāj savas domas (Lieģeniece, 1998).

„Vesela virkne nelabvēlīgu apstākļu rada situāciju, kad vidējā pirmsskolas vecumā ap 60 % bērnu konstatējami dažādi runas attīstības traucējumi. Savlaicīgi nesniegta logopēdiskā palīdzība pirmsskolas vecumā veido grūtības bērnam vēlāk iekļauties jaunā mikrosociālā vidē – skolā, iesaistīties mācību procesā. Bērniem ar runas un valodas traucējumiem skolas gaitās blakus verbālām izteikšanās grūtībām parādās dzimtās valodas uztveres, izpratnes un lietošanas nepietiekamība, kas izpaužas specifiskās kļūdās, bērnam lasot un rakstot” (Miltiņa, 2008, 21. lpp.).

Pirmsskolas izglītības iestādē, rezultatīvs darbs pedagogiem un logopēdiem bez sadarbības nav iedomājams. Katru dienu bērna labā visiem jāuzņemas liela atbildība, kas vērsta uz bērnu audzināšanu un izglītošanu.

Ģimenēm, kuras atved savus bērnus uz pirmsskolas iestādi, ir svarīga bērnu labklājība, drošība un izglītošana, tāpēc sarunas un kontaktēšanās dažādos veidos notiek katru dienu – no rītiem un vakaros – kad pedagogs bērnus sagaida un pavada uz mājām.

Sadarbība ar katru ģimeni notiek dažādos veidos, jo ģimenes ir dažādas un to uzskati par lietām ir atšķirīgi. Arī bērnu raksturs, pieredze un zināšanu līmenis ir atšķirīgs. Katrs cenšas uzlabot un bagātināt bērnu pieredzi, ja viņš netiek saviem vecuma grupas biedriem līdzī.

„Mūsdienās piecus sešus gadus vecu bērnu obligātā sagatavošana pamatizglītības apguvei ir kļuvusi par realitāti. Par to, lai bērns būtu sagatavots skolai, atbild ģimene. Pirmsskolas izglītības iestāde ir atbalsts ģimenei bērna attīstības un audzināšanas īstenošanā” (Giluča, Kaņepēja, 2003, 111. lpp.).

Pedagoģijas skaidrojošā vārdnīcā jēdzienam „sadarbība” dots šāds skaidrojums: kopīga darbība; savstarpēji saskaņota darbība, vajadzības gadījumā cits citam palīdzot, cits citu atbalstot. Sadarbības partneriem var būt kopīgs mērķis, kopīgi uzdevumi vai – katram savs mērķis un uzdevumi (Beļickis, Blūma, Koķe, Markus, Skujiņa, Šalme, 2000, 151.lpp.).

D. Dzintare sadarbības jēdzienu definē šādi: savstarpējā sadarbība (mijiedarbība) kā pedagoģiskā parādība ir dažādu audzināšanas kolektīvu (bērnudārza, ģimenes) īstenotās attiecības, kas iedarbojas uz bērnu. Pirmsskolas un ģimenes sadarbība ir saikņu realizācijas process vispusīgi attīstītas personības veidošanā. Sadarbībā vajadzētu iesaistīt visus ģimenes locekļus. Dažreiz var arī mācīties no ģimenes.

Mūsdienās arvien lielāka loma tiek atvēlēta konstruktīvai sadarbībai, ka ir:

- sapratnes veidotāja starp sadarbības partneriem,
- informācijas apmaiņas nodrošinātāja,
- jaunu zināšanu sniedzēja.

Pirmsskolas pedagogu, logopēdu un ģimenes veiksmīgas sadarbības būtisks nosacījums ir motivācija (Kaņepēja, 2003).

D. Dzintare apraksta dažādus sadarbības iespēju veidus:

- individuāls darbs ar vecākiem,
- grupas vecāku sapulces,
- grupas vecāku stendi,
- vecāku iesaistīšana pirmsskolas iestādes pedagoģiskajā procesā,
- atklātās durvju dienas,
- mājas apmeklējums,

- pārrunas ar vecākiem (Dzintare, 2003, 114. lpp.).

Pirmsskola ir vieta, kur bērnam radītas iespējas plašam emocionālam kontaktam ar tuvām un viņa dzīvē nozīmīgām sfērām. Bet dzīve no cilvēka prasa arvien vairāk dažādu zināšanu, prasmju un iemaņu. Pirmsskolai jāgādā par to, lai bērns tās piesavinātos. Uzdevums ir nevis maksimāli paātrināt bērna attīstību, bet gan katram pirmsskolas vecuma bērnam nodrošināt tādas apstākļus, lai viņš varētu pilnībā atklāt un realizēt neatkārtojamo, tikai savam vecumam piemītošo potenciālu. Jebkura pedagoģiskā sistēma sākas ar īpašu skatienu uz bērnu. Pirmsskolas darbība ir sadarbības piemērs visdažādākajos līmeņos:

- „audzēknis – skolotājs”,
- „audzēknis – audzēknis”,
- „bērns – vecāki”,
- „vecāki – skolotājs”,
- „vecāki – vecāki”,
- „skolotājs – skolotājs”,
- „bērnodārza vadība – personāls” (Černova, 2003).

Jebkuram procesam ir savi noteikti mērķi un uzdevumi. Pirmsskolas izglītības iestādes un ģimenes sadarbība ir mērķtiecīgs process, kura īstenošanai ir jāpanāk labvēlīgu apstākļu radīšana bērnu vispusīgai un iespējami plašākai personības attīstībai. Tātad pirmsskolas logopēdam un ģimenes sadarbības mērķis ir sadarbības rezultātā nodrošināt bērna optimālus socializācijas apstākļus reālajā sociālajā vidē (Balduņš, 2001).

Paralēli savām ikdienas nodarbībām ar bērniem, logopēdam būtu svarīgi piedāvāt laiku, kad bērnu ģimene var atnākt un pārrunāt par bērna radušos problēmu, kas ir saistīta ar valodu. Izrunāt, kādas mācību procesa laikā ir veiksmes un neveiksmes, kā arī to, kas bērnu vai vecākus satrauc un interesē.

Šobrīd darba autorei kā pirmsskolas pedagogam un topošajam logopēdam vēl nav izveidojusies liela pieredze sadarbības jomā ar iestādes logopēdu. Strādājot ar jaunāko un vidējā vecuma bērnu grupām un viņiem, nav iespēja nodrošināt nodarbības pie logopēda. Jo priekšroka logopēda nodarbībām ir piecus un sešus gadus veciem bērniem, kas apgūst obligāto apmācību. Bet vecāki interesējas par iespēju apmeklēt logopēda nodarbības arī agrāk – tīklīdz viņi ievēro, ka bērns nespēj izrunāt kādu skaņu.

Tādēļ darba pētnieciskajā daļā darba autorei svarīgi noskaidrot, kādas sadarbības formas izmanto ģimenes un logopēdi, lai viens otru informētu par bērnam atklātajām valodas problēmām.

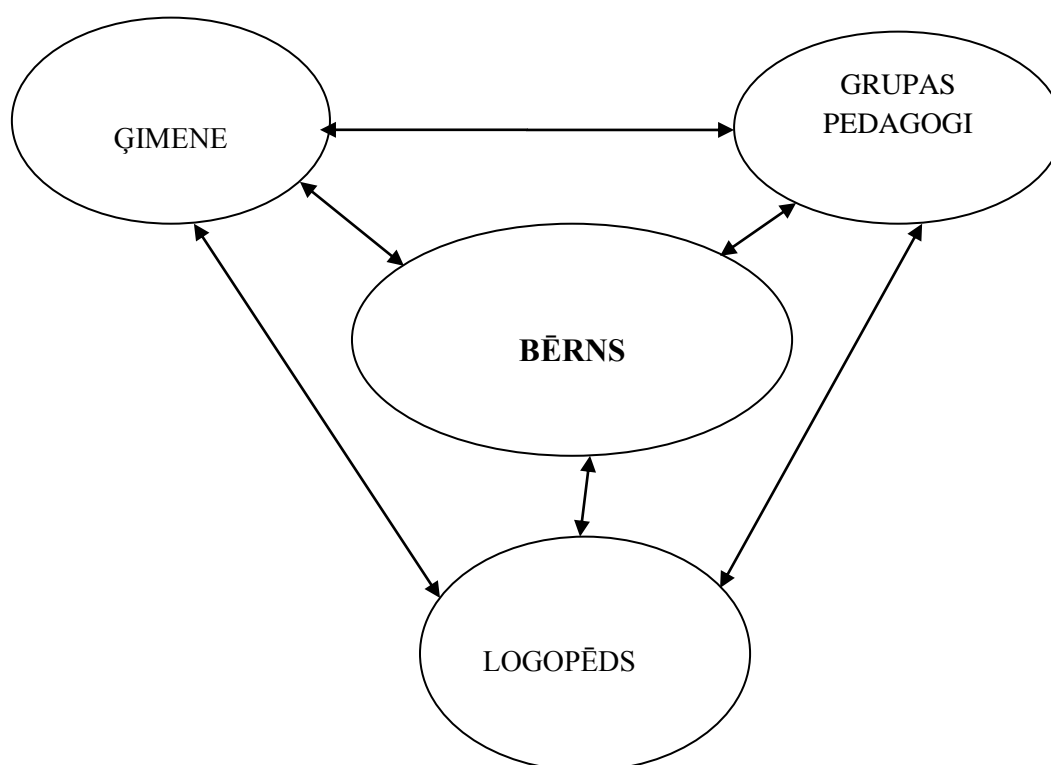
Šāds pētījums ir svarīgs, jo tad, kad radīsies iespēja strādāt par logopēdu, tā rezultāti noderēs, organizējot darba procesu un rūpējoties, lai veiksmīgāk notiktu sadarbība ar bērnu ģimenēm. Tāpat ar šī pētījuma palīdzību darba autore būs ieguvusi esošo sadarbības modeli starp vecākiem, logopēdu un pedagogiem iestādē, kurā strādā, un tas palīdzēs novērtēt, kā sadarbības procesu uzlabot.

Lai pirmsskolā veiksmīgāk notiktu bērnu izglītošana, ar bērnu ģimeni ir jāveido cieša sadarbība jau no pirmās dienas, kad bērns sāk apmeklēt pirmsskolu, informējot par bērna veiksmēm un neveiksmēm apgūstot pirmsskolas izglītības programmu.

Pirmsskola ir vieta, kas palīdz ģimenei bērnu sagatavot skolai. Un tieši tāpēc, lai veiksmīgāk notiktu sadarbība, ir jāizmanto dažādas iespējas un līdzekļi, kas to palīdzētu veikt.

Bērnu izaugsme būs kvalitatīvāka, ja labvēlīgāka būs sadarbība logopēdam ar ģimeni un otrādi.

Lai rūpētos par piecgadnieka runas attīstību, ir jāatbalsta ģimene un to var izdarīt, ievērojot komandas darbu (skat. 3.1. attēlu).

3. 1. attēls **Komandas darbs**

Komandas darbs pirmsskolā notiek starp visām 3.1. attēlā redzamajām personām. Ģimene sadarbojas ar bērnu, grupas pedagogiem un logopēdu. Grupas pedagogi ar

bērnu, ģimeni un logopēdu. Logopēds ar bērnu, ģimeni un grupas pedagogiem. Bērns ar ģimeni, grupas pedagogiem un logopēdu.

Darba autore pētījuma daļā vēlas noskaidrot, kādas visbiežāk sadarbības iespējas izmanto logopēds un ģimene skaņu izrunas traucējumu mazināšanā piecgadīgiem bērniem pirm skolā.

4. PĒTĪJUMS PAR LOGOPĒDU UN ĢIMENES SADARBĪBAS IESPĒJĀM SKAŅU IZRUNAS TRAUČĒJUMU MAZINĀŠANĀ PIECGADĪGIEM BĒRNIEM

Pētījuma metodes:

1. Pirms empīriskā pētījuma autore analizēja un ieguva dažādas teorētiskās atziņas.
 - Jebkura pieaugušā klātbūtne un izturēšanās uz bērnu atstāj gan pozitīvu, gan negatīvu iespaidu.
 - Ja vienlīdz vienādi ģimene mājās bērnam skaidros lietas par skaņu izrunu, kā to dara logopēds, tad rezultāti būs jūtami un bērnam vieglāk būs saprast, ka pareizi runāt ir svarīgi un pašam būs vieglāk izteikties un citi viņa teikto sapratīs.
 - Katra ģimene sadarbojas dažādos veidos, jo to uzskati par bērnu audzināšanu ir dažādi.
 - Logopēdam sadarbību ar ģimeni sekmē lekcijas, referāti, vecāku sapulces, individuālas pārrunas, pieredzes apmaiņa, piedalīšanās nodarbībās foto vitrīnās.
 - Veiksmīgāka sadarbība ģimenei ar logopēdu un bērnu mazina skaņu izrunu traucējumus, tādējādi skolā bērniem apgūt mācību priekšmetus būs vieglāk.
2. Lai noskaidrotu, kādā veidā notiek pirmsskolā sadarbība starp logopēdu un bērnu ģimeni, darba autore pētījumā izmanto aptaujas metodi – anketēšanu.

Anketēšana ir viena no visbiežāk izmantotajām aptaujas metodēm. Lai veiksmīgi veiktu anketēšanu, nepieciešams veikt īpašu uzmanību pašas anketas izstrādei. Pirms sastāda anketu, precīzi jāapzinās anketēšanas mērķis adresāts, kam domāta šī anketa. Anketai kā izpētes metodei ir izvirzītas vairākas izveides prasības:

- Anketas sākumā tiek izstrādāta uzruna respondentiem, piemēram, „Cienījamie vecāki!” Nav vēlams lietot vulgārus vai pedagoģiskajā pētniecībā neiederīgas uzrunas formas, piemēram, „ Čau!”, „ Mīļie!”, „Mazie!”
- Anketas ievaddaļā motivē respondentus anketas aizpildei, norādot ar kādu nolūku, tiek veikta anketēšana. Ir skaidri jānorāda anketas anonimitāte.

- Anketas ievadjautājumi jānoformulē tā, lai tie pozitīvi noskaņotu atbilžu sasniedzējus un motivētu viņus sasniegt precīzas un pareizas (godīgas) atbildes.
- Anketas nobeigumā jāizsaka rakstiska pateicība par sniegtajām atbildēm un sadarbību, piemēram, „Paldies!”, „Paldies par atsaucību!” (Baldiņš, Raževa, 2001).

Anketas tika sagatavotas atsevišķi vecākiem, logopēdam un pedagogiem. Lai nodrošinātu šīs izpētes rezultātu objektivitāti un to subjektivitāti pētījuma autore ievēroja konfidencialitātes principu. Kā arī anketa bija anonīma.

„*Konfidencialitātes princips.* Izpētes rezultāti izmantojami tikai pedagoģiskiem nolūkiem. To publicitāte ir nepieļaujama. Ar tiem var operēt tikai rezultātu ieguvējs. Viņš ar tiem iepazīstina tikai tos audzināšanas procesa dalībniekus, kuri ir tieši iesaistīti konkrētu pedagoģisku mērķu sasniegšanā” (Baldiņš, Raževa, 2001, 5.lpp.).

3. Anketu atbilžu apkopošana un analīze autorei palīdzēs iegūt rezultātus, par sadarbības iespēju formām logopēdam ar ģimeni.

Darbības rezultātu jeb produktu analīze ir pedagoģiskās izpētes metode, ar kuru palīdzību var izzināt pieredzes kvalitāti, kas izpaužas viņā attieksmē pret pedagoģisko personālu. Lai varētu pietiekami optimāli plānot pētījuma norisi un rezultātu iegūšana jāveic laicīgi. (Baldiņš, Raževa, 2001).

Iegūtie pētījuma rezultāti autorei palīdzēs saprast, kā labāk sadarboties ar bērnu ģimeni un kam vairāk jāpievērš uzmanība, lai nodrošinātu bērnu veiksmīgāku attīstību skaņu izrunas traucējumu mazināšanā piecgadniekiem.

Pētījumu bāze:

Pētījums tika veikts „X”, pilsētas pirmsskolas izglītības iestādē. Pirmsskolas izglītībā „X” piecgadīgo grupā „A” 2014./2015 mācību gadā mācās 22 bērni. No kuriem logopēdiskās nodarbības apmeklē 18 bērni. Lielākā daļa grupas bērnu. No šiem 18 bērniem, zēni ir vienpadsmit un meitenes astoņas.

Tika iesaistīti 12 pedagogi un pirmsskolas izglītības iestādes „X” logopēds. Vēl tika aptaujāti 18 piecgadnieku vecāki, kuru bērni apmeklē nodarbības pie logopēda.

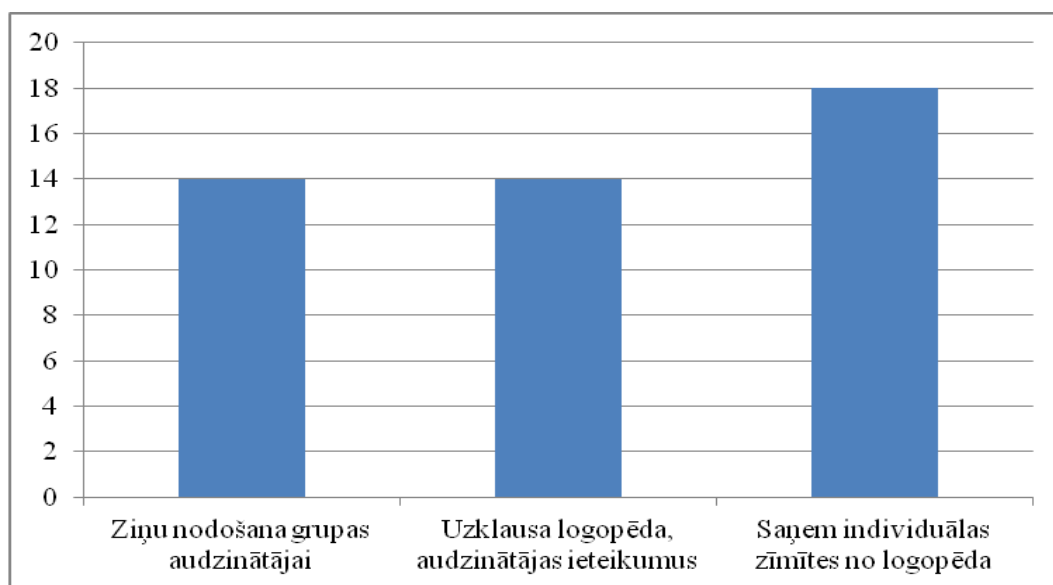
Anketa vecākiem! (skatīt 1. pielikumā)

Pirmsskolas izglītības iestādē „X” piecgadīgo grupā „A” 18 bērnu vecāki, saņēma anketas, no kurām autore atpakaļ, aizpildītas saņēma visas. Anketā ir pieci jautājumi, ar

kuru palīdzētu autore noskaidroja, kā notiek sadarbība vecākiem ar logopēdu. Apkopojot atbildes, pētījuma autore nonāca pie sekojošas analīzes.

Visi 18 vecāki ir pamanījuši pozitīvas izmaiņas savu bērnu izrunā kopš brīža, kad sākuši apmeklēt logopēdiskās nodarbības, kā arī apgalvo, ka ir interesējušies par bērnu runu. Tikai četri vecāki paļaujas uz logopēdu.

Lai pārskatāmi varētu redzēt kādas sadarbības iespējas izmanto vecāki ar logopēdu piecgadnieku skaņu izrunas traucējumu mazināšanā, pētījuma autore vēlas parādīt 4.1. attēlā.

4.1. attēls. **Vecāku sadarbības iespējas ar logopēdu**

Apkopojot vecāku anketas trešo jautājumu, autore ieguva trīs sadarbības iespējas. Pirmā – ziņu nodošana grupas audzinātājam. Otrā – uzklausa logopēda un audzinātājas ieteikumus. Trešā – saņem individuālas zīmītes no logopēda. Var secināt, ka šādā veidā sadarboties vecākiem ar logopēdu ir viss ērtāk.

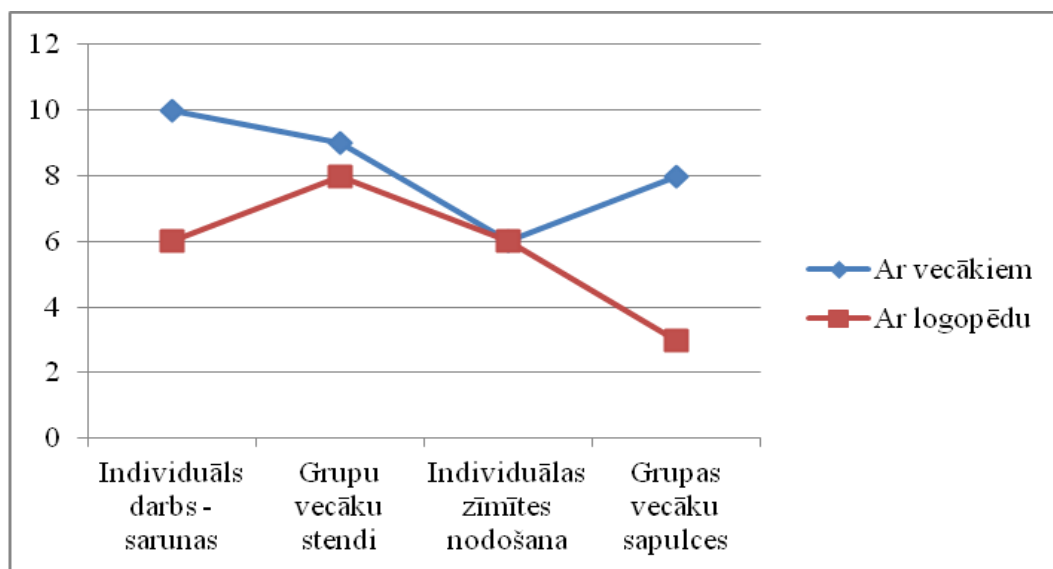
Un apkopojot vecāku anketu pēdējo, piekto jautājumu, kas traucē sadarbībai ar logopēdu, desmit vecāki no 18 vecākiem atbildēja, ka nesakrīt darbalaiki ar logopēda darbalaiku. Pārējiem astoņiem vecākiem nav nekādu traucēkļu sadarbībai ar logopēdu.

Anketa pedagogiem! (skatīt 2. pielikumā)

Anketas saņēma 12 pedagogi, pētījuma autore atpakaļ saņēma 10 aizpildītas anketas. Divu pedagogu anketas atpakaļ nesaņēma, jo vēl šiem pedagogiem nav notikusi nekāda sadarbība ar logopēdu, jo šobrīd apmāca jaunākās grupiņas bērnus.

Anketā ir četri jautājumi. Apkopojot šīs atbildes, pētījuma autore nonāca pie sekojošas analīzes.

Lai pārskatāmi varētu redzēt anketas pirmā jautājuma atbildes, kādas sadarbības iespējas izmanto pedagogi ar logopēdu un vecākiem piecgadnieku skaņu izrunas traucējumu mazināšanā pētījuma autore vēlas parādīt 4.2. attēlā.

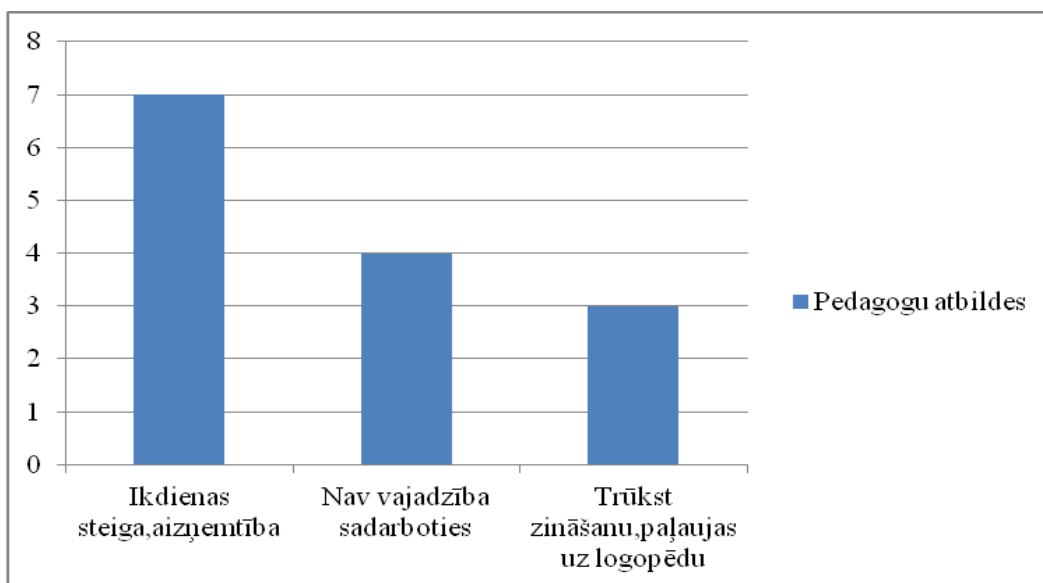

4.2.attēls. **Pedagogu sadarbības formas ar logopēdu un vecākiem**

Apkopojot pedagogu anketas pirmo jautājumu, pētījuma autore ieguva četras sadarbības formas. Pirmā – individuāls darbs – sarunas. Otrā – grupu vecāku stendi. Trešā – individuālas zīmītes nodošana. Ceturtā – grupas vecāku sapulce. Var secināt, ka šādā veidā pedagogiem ar vecākiem un logopēdu sadarboties ir visērtāk.

Un apkopojot anketas otro jautājumu, lielākā daļa, astoņi pedagogi no desmit pedagogiem, atbildēja, ka vecāki vēlas sadarboties ar logopēdu, bet tikai divi pedagogi, atbildēja, ka vecāki to dara reti.

Apkopojot anketas trešo jautājumu, pētījuma autore saņēma šādas atbildes. Lai veidotos veiksmīga sadarbība, pedagogi ikdienas darbā saskārušies ar dažādām grūtībām. Lai pārskatāmāk varētu redzēt apkopotos rezultātus, tie iekļauti 4.3 attēlā.

4.3. attēls. **Pedagogu grūtības ikdienā, kā traucēklis veiksmīgai sadarbībai ar logopēdu**

Pedagogu grūtības ikdienā, kā traucēklis veiksmīgai sadarbībai ar logopēdu pētījuma autore, apkopojot anketu atbildes, ieguva trīs. Pirmā – ikdienas steīga, aizņemtība. Otrā – nav vajadzības sadarboties. Trešā – trūkst zināšanu, palaujas uz logopēdu.

Apkopojošā anketas pēdējo, ceturto jautājumu, kā vecākus iesaista piecgadnieka nepareizās skaņu izrunas traucējumu mazināšanā, pedagogu atbildes bija dažādas.

- Trīs pedagogi mudina konsultēties ar logopēdu;
- Desmit pedagogi individuāli sarunu veidā iesaka vingrinājumus un nodod ziņas logopēdam;
- Viens pedagogs piedāvā materiālus.

Anketa logopēdam! (skatīt 3. pielikumā)

Pirmsskolas izglītības iestādē „X” strādā viens logopēds, kurš atbildēja uz četriem anketas jautājumiem. Apkopojot atbildes, pētījuma autore nonāca pie sekojošas analīzes.

Uz pirmo anketas jautājumu, vai vecāki ar logopēdu sadarbojas, atbilde bija – reti.

Uz otro anketas jautājumu, kādas sadarbības iespējas pielietotas ar vecākiem, atbildes bija šādas:

- Rakstiski un mutiski informējot par bērna rezultātiem, aktuālajiem vingrinājumiem, un apgūtām prasmēm, rezultātiem.

Uz trešo anketas jautājumu, ar kādām grūtībām jāsaskaras, lai logopēdam veidotos veiksmīga sadarbība ar vecākiem ikdienas darbā, ar piecgadīgiem bērniem skaņu izrunas traucējumu mazināšanā, atbildes bija dažādas:

- vecāki uzskata, ka korekcija ir tikai logopēda ziņā;
- vecākiem ātri apnīk veikt ieteicamos vingrinājumus bērniem;
- rakstiskas informācijas formas sagatavošana paņem daudz laika;
- logopēds savā darba laikā nevar satikt vecākus, tāpēc grupas audzinātāja ir kā starpnieks.

Uz ceturto anketas jautājumu, vai logopēda darbs ar bērnu uzlabotos, ja sadarbība ar bērnu vecākiem būtu sekmīgāka, pirmsskolas izglītības „X” logopēda atbildes bija šādas:

- tas atkarīgs no bērna attīstības līmeņa;
- no bērna vecumposma;
- vecāku izpratnes;
- bet visticamāk, ka jā.

Apkopojot visus anketu rezultātus, pētījuma autore nonāca pie secinājuma, ka logopēda un ģimeņu sadarbība visbiežāk notiek individuālās sarunās, un individuālu zīmīšu sagatavošanā, jo tādā veidā informāciju nodot un saņemt ir ātrāk un ērtāk.

Vecāku un logopēdu ikdienas steiga un aizņemtība ir kā būtisks traucēklis, lai sadarbība būtu regulāra un efektīga. Vecāki bieži grupas audzinātājas izmanto kā starpnieku.

Ja logopēda un ģimenes sadarbība notiktu bieži, tad bērnu skaņu izrunas traucējumu varētu mazināt veiksmīgāk, un bērns ātrāk justu pirmos rezultātus savā runā.

Secinājumi

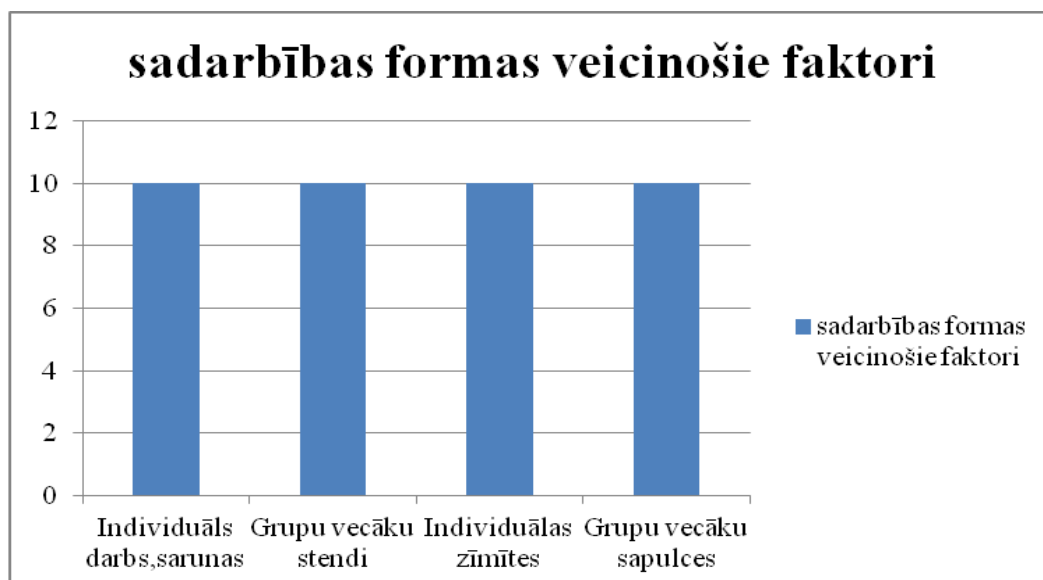
Logopēda sadarbība ar bērnu ģimeni veicina pozitīvu attīstību skaņu izrunas traucējumu mazināšanā. Lai veidotos sadarbība, gan logopēdam, gan ģimenei ir jāvēlas sadarboties, kā arī jābūt skaidram mērķim, ko vēlas bērnam uzlabot.

Darba autore, ievērojot konfidencialitātes principu, ar anketu palīdzību ieguva vairākas sadarbības iespējas, kuras pirmsskolā „X” pielieto logopēds ar ģimeni un

otrādi. Tās ir šādas – individuāls darbs, sarunas, zīmītes rakstīšana, grupas vecāku stends, grupas vecāku sapulces.

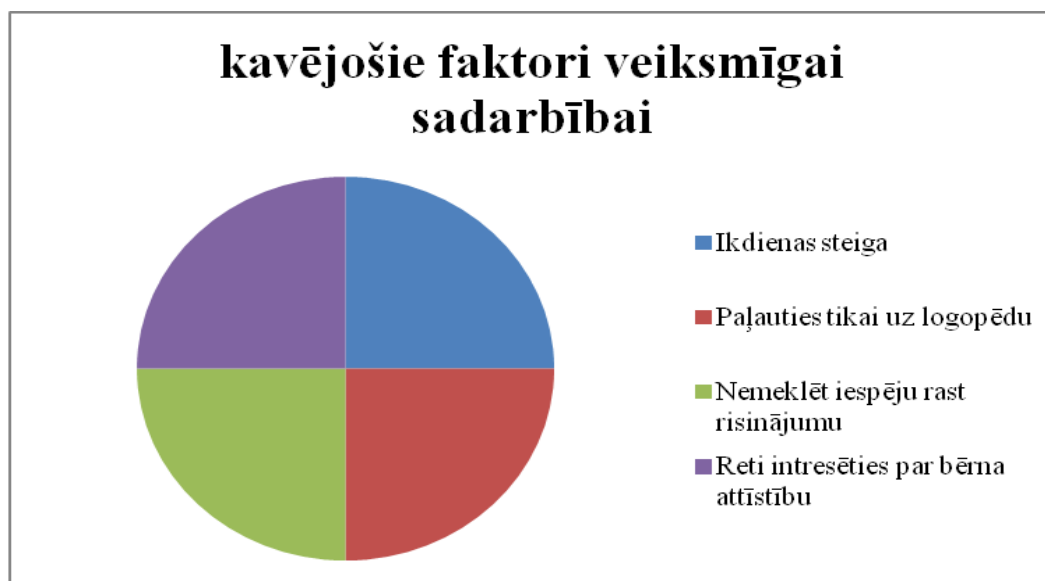
Autore secina, ka grupas pedagogi ir svarīgi, lai sadarbība ar bērnu ģimeni notiktu. Jo logopēds un ģimene izmanto grupas pedagogu par starpnieku, lai nodotu logopēdam ziņas vai saņemtu sev aktuālo informāciju par bērna nepareizās skaņu izrunas traucējumu mazināšanu. Bet ikdienas steiga mazina regulāru sadarbošanos un tiešā veidā kontaktēšanos logopēdu un ģimenes starpā.

Autorei uzzinot, ka piecgadīgo grupā vairāk kā puse bērniem ir runas problēmas ar valodu saistītiem traucējumiem un viņi apmeklē nodarbības pie logopēda, lika aizdomāties, ka kaut kas ir jāmaina, lai mazinātos bērnu skaits grupā, kas runā slikti. Bet pozitīvi iepriecina, ka ģimenei ir svarīga bērnu izruna.

4.4. attēls. **Sadarbības formas, kuras veicina pozitīvu piecgadnieku skaņu izrunas traucējumu mazināšanu**

Sadarbojoties var sasniegt pozitīvus rezultātus piecgadnieku skaņu izrunas traucējumu mazināšanā. Pētījuma autore ieguva četrus, pozitīvus sadarbības veicināšanas faktoros. Pirmais – individuāls darbs, sarunas. Otrais – grupu vecāku stendi. Trešais – individuālas zīmītes. Grupā vecāku sapulces.

4.5. attēls. **Sadarbības formas, kuras kavē pozitīvu piecgadnieku skaņu izrunas traucējumu mazināšanu**

Pieaugušo starpā ir sadarbības formas, kuras kavē pozitīvu piecgadnieku skaņu izrunas traucējumu mazināšanu. Pētījuma autore, apkopojot anketu, atbildes ieguva četrus kavējošos faktoros veiksmīgai sadarbībai. Pirmā – ikdienas steiga. Otrā – paļauties tikai uz logopēdu. Trešā – nemeklēt iespēju rast risinājumu. Ceturtā – reti interesēties par bērna attīstību.

Ieteikumi logopēdiem

- Autore vēlas ieteikt logopēdiem piedāvāt konkrētu dienu un laiku, kad vecāki varētu griezties pie logopēda ar jautājumiem par bērnu valodas attīstīšanu un uzlabošanu.
- Apmeklēt vecāku sapulces, lai dotu ieteikumus konkrētu bērnu vecumposmam, kurus būtu svarīgi ievērot, lai mazinātu bērnu skaņu izrunas traucējumu.
- Organizēt lekcijas pedagogiem un vecākiem, par to, ko būtu svarīgi ievērot, lai veicinātu pareizu bērnu runu.

NOBEIGUMS

Pēc darba autores novērojuma, pētot literatūru, var secināt, ka pirmsskolā piecgadnieku galvenā darbība ir rotaļa. Katram bērnam ir savs, attīstības līmenis. Un pieaugušajiem jāievēro bērnu attīstības procesā visas sajūtas, kas palīdz apgūt skaņu izrunu.

Lai piecgadnieka skaņu izrunas traucējumu mazinātu, nepietiek ar logopēdiskajām nodarbībām ikdienā logopēda pavadībā. Ārpus logopēda kabineta bērnam jāpalīdz, atgādinot nodarbībās apgūto. Un to var palīdzēt grupas audzinātājs un bērna ģimene, sadarbojoties ar logopēdu.

Pirmsskolā ir sastopami skaņu izrunas traucējumi visbiežāk sastopami ir trīs. Fonemātiskie traucējumi – rakstīšanas traucējumi, lasīšanas traucējumi. Fonētiskie traucējumi – skaņu izrunas traucējumi un fonētiski fonemātiskie traucējumi – rakstīšanas traucējumi, lasīšanas traucējumi, skaņu izrunas traucējumi.

Pirmsskolas izglītības iestādē bērnu rezultatīvs darbs bez sadarbības nav iedomājams. Sadarbība ar katru ģimeni sniedz kvalitatīvākus rezultātus bērnu attīstībā.

Veicot pētījumu autore secina, ka logopēds un ģimenes izmanto šādas sadarbības formas – individuālās sarunas un individuālu zīmīšu nodošana. Un bieži izmanto grupas audzinātājus par starpnieku, nododot logopēdam ziņas vai saņemot sev aktuālo informāciju par bērna nepareizās skaņu izrunas traucējumu mazināšanu.

Tika sasniegts pētījuma mērķis – teorētiski un praktiski noskaidrot logopēda un ģimenes sadarbības iespējas skaņu izrunas traucējumu novēršanā piecgadīgiem bērniem pirmsskolās. Un tika noskaidrots pētījuma jautājums – kādas ir ģimenes un logopēda sadarbības iespējas skaņu izrunas traucējumu mazināšanā piecgadniekiem.

Pētījuma daļā darba autore izmantoja aptaujas metodi – anketēšanu. Apkopojot visas anketas. Vecāku 18, pedagogu 10 un vienu logopēda anketas, tika iegūtas dažādas sadarbības iespējas:

- Individuāls darbs, sarunas;
- Grupu vecāku stendi;
- Individuālas zīmītes nodošana;
- Grupu vecāku sapulces;
- Ziņu nodošana bērnu grupas audzinātājam.

Visas šīs iepriekš minētās sadarbības iespējas darba autorei palīdzēs veiksmīgāk organizēt darbu, kā logopēdam ar ģimeni, lai mazinātu bērniem skaņu izrunu traucējumus.

IZMANOTĀS LITERATŪRAS SARAKSTS

1. **Baldiņš, A., Raževa, A.** (2001) *Klases audzinātāja darbs skolēnu personības izpētē.* Rīga: Pētergailis, 74 lpp.
2. **Baldiņš, A., Raževa, A.** (2001) *Skolas un ģimenes sadarbība.* Rīga: Pētergailis, 81 lpp.
3. **Beļickis, I., Blūma, D., Koķe, T., Markus, D., Skujiņa, V., Šalme, A.** (2000) *Pedagoģijas terminu skaidrojošā vārdnīca.* Rīgā: Zvaigzne ABC, 248 lpp.
4. **Boša, R.** (1991) *Pirmsskolas audzināšanas galvenie virzieni un to īstenošana.* Rīga: Izglītības attīstības institūts, 30 lpp.
5. **Cīrule, Z., Cīrule, N., Cīrulis, R.** (2013) *Mums kopā izdosies!* Rīga: RaKa, 27 lpp.
6. **Černova, E.** (2003) *Praktikums pirmsskolas sadarbības pedagoģijā.* Rīga: Izglītības soli, 41 lpp.
7. **Dzintere, D., Stangaine, I., Augstmane, D.** (2014) *Bērna komunikatīvās kompetences attīstība.* Rīga: RaKa, 245 lpp.
8. **Grīnvalde, L.** (2010) *Ideju krātuve pirmsskolai 1.* Rīga: Zvaigzne ABC, 135 lpp.
9. **Hadaņonoka, I., Hadaņonoka, L., Staļģe, L., Merirande, R.** (1999) *Kā raisās valodiņa?* Rīga: Rasa ABC, 62 lpp.
10. **Hadaņonoka, I., Hadaņonoka, L., Staļģe, L., Merirande, R.** (2002) *Sociālais pedagogs un bērns ar valodas sistēmas traucējumiem.* Rīga: Rasa ABC, 139 lpp.
11. **Kaņepēja, R., Lieģeniece, D., Černova, E., Dzintere, D., Pučure, I., Ukstiņa, R., Miķelsone, I., Suruda, I., Giluča, V.** (2003) *Es gribu iet skolā.* Rīga: Puse plus, 178 lpp.
12. **Kaņepēja, R., Lieģeniece, D., Mangule, I., Ukstiņa, R., Dzintere, D., Stangaine, I., Miķelsone, I., Millere, I., Platpers, A., Gaugere, Z.** (2012) *Ceļā uz skolu.* Bērnu sagatavošana pamatizglītības ieguvei. Rīga: Zvaigzne ABC, 270 lpp.
13. **Kaplāne, L.** (1979) *Paradumu sēsi, raksturu pļausi.* Rīga: Zvaigzne ABC, 110 lpp.
14. **Lieģeniece, D., Nazarova, I.** (1999) *Veseluma pieeja valodas apgūvē.* Rīga: Raka, 112 lpp.

15. **Lieģiniece, D., Kramēna, S., Nigulis, T.** (1998) *Pirmsskolas vecuma bērna audzināšanas un personība veidošanās problēmas*. Rīga: Mācību apgāds NT, 36 lpp.
16. **Lūse, J., Miltiņa, I., Tūbele, S.** (2012) *Logopēdijas terminu skaidrojošā vārdnīca*. Rīga: Raka, 527 lpp.
17. **Miltiņa, I.** (2008) *Skolotāja logopēda darba mape*. Rīga: RaKa, 302 lpp.
18. **Nikiforovs, O.** (2014) *Pirmsskolas vecuma bērnu Intelektuālo spēju diagnostika*. Rīga: RAKA, 55 lpp.
19. **Omārova, S.** (2001) *Cilvēks dzīvo grupā*. Rīga: Kamene, 171 lpp.
20. **Pagraba, E.** (2006) *Klases audzinātājam darbā ar vecākiem, bērniem un sevi pašu*. Rīga: Pētergailis, 63 lpp.
21. **Svence, G.** (1999) *Attīstības psiholoģija*. Rīga: Zvaigzne ABC, 158 lpp.
22. **Tūbele, S.** (2002) *Skolēna runas attīstības vērtēšana*. Rīga: RaKa, 165 lpp.
23. **Tūbele, S., Lūse, J.** (2012) *Ja skolēns raksta nepareizi*. Rīga: RaKa, 132 lpp.

PIELIKUMI

ANKETA VECĀKIEM!

Cienījamie vecāki! Šī anketa ir izstrādāta, lai noskaidrotu efektīvāku sadarbības modeli starp vecākiem un logopēdu pirmsskolas iestādē bērniem, kuri ir sasnieguši piecus gadus ar skaņu izrunas traucējumiem.

Anketa ir anonīma, aptaujas rezultāti tiks izmantoti pētījumam.

1. Vai Jūsu bērns apmeklē logopēda nodarbības pirmsskolā?

- Jā;
- Nē;

2.Vai esat ievērojuši pozitīvas izmaiņas bērnu izrunā, kopš brīža, kad tiek apmeklētas nodarbības pie logopēda?

- Jā;
- Nē;
- Cits variants.

3. Kādā veidā notiek Jūsu sadarbība ar logopēdu?

.....
.....
.....

4. Vai Jūs interesējaties par to, kā Jūs varat palīdzēt bērnam izkopt slikto izrunu?

- Jā; Reti;
- Nē; Paļaujos uz logopēdu;
- Bieži;

5. Kas traucē sadarboties ar logopēdu?

.....
.....
.....
.....

Paldies par atsaucību!

ANKETA PEDAGOGIEM!

Cienījamie pedagogi! Šī anketa izstrādāta, lai noskaidrotu efektīvāku sadarbības modeli starp vecākiem un logopēdu pirmsskolas izglītības iestādē.

Anketa ir anonīma, aptaujas rezultāti tiks izmantoti pētījumam.

1. Kuras no sadarbības formām jūs izmantojās visbiežāk ar vecākiem un logopēdu?

Logopēdu

Vecākiem

- Individuāls darbs ar vecākiem;
- Grupas vecāku sapulces;
- Grupu vecāku stendi;
- Individuālas zīmītes.

2. Vai vecāki interesējas un vēlas sadarboties?

- Jā; Bieži;
- Nē; Reti;
- Cits variants.

3. Ar kādām grūtībām jāsaskaras, lai veidotos veiksmīgāka sadarbība ar vecākiem?

.....
.....
.....

4. Kā jūs iesaistāt vecākus bērnu nepareizās skaņu izrunas traucējumu mazināšanā?

.....
.....
.....
.....

Paldies par atsaucību!

ANKETA LOGOPĒDAM!

Cienījamais logopēd! Šī anketa izstrādāta, lai noskaidrotu efektīvāku sadarbības modeli starp logopēdu un vecākiem pirmsskolas izglītības iestādē piecgadīgiem bērniem skaņu izrunas traucējumu mazināšanā.

Anketa ir anonīma, aptaujas rezultāti tiks izmantoti pētījumam.

1. Vai vecāki vēlas sadarboties ar logopēdu?

- Jā;
- Nē;
- Bieži;
- Reti.

2. Kādas sadarbības formas Jūs pielietojat, sadarbojoties ar vecākiem.

.....

.....

.....

.....

3. Ar kādām grūtībām jāsaskaras, lai veidotos veiksmīgāka sadarbība ar vecākiem?

.....

.....

.....

4. Vai jūsu darbs ar bērnu uzlabotos, ja sadarbība ar bērnu vecākiem būtu sekmīgāka?

.....

.....

.....

Paldies par atsaucību!